En bortglömd medeltida stadsdel i Uppsala

Arkeologiska bidrag till den äldsta historien i området mellan åsen och Fyrisån

JOHAN ANUND, RONNIE CARLSSON
OCH YLVA ROSLUND-FORENIUS

Under hösten 1993 utförde Riksantikvarieämbetet en stor arkeologisk undersökning i kvarteret Trädgården mellan Trädgårdgatan och Nedre Slottsgatan. Resultatet blev ovanligt spännande. Tre mycket olika skeden belystes; medeltiden, Slottsträdgården och den nyreglerade 1600-talsstaden. De medeltida lämningarna var betydande och dessutom äldre än väntat vilket visade sig i de noggranna dateringar som har gjorts. När resultaten sedan jämförs med Uppsalas äldsta kartor framträder en mycket intressant bild.

Bilden av medeltidens Uppsala har förändrats genom tiderna

Föreställningen om hur Uppsalas övergripande stadsplan såg ut under medeltiden har grundat sig på tre viktiga källor – de äldsta kartorna, skriftliga medeltida dokument samt arkeologiska observationer. Man kan tala om tre faser i forskningen. Den första fasen utgjordes av 1600- och 1700-talens historiker, varav flera intresserade sig för Uppsala. Bland de som skrev om Uppsala fanns Rudbeck, Schefferus, Messenius, Peringskiöld och Busser. Det är delvis oklart vilka källor de byggde sina skildringar på, liksom vilka de bakomliggande motiven till deras åsikter och värderingar var. Det står dock klart att dessa 200–300 år gamla Uppsalabeskrivningar är mycket värdefulla idag. Det fanns vid tiden omkring år 1700 dokument som inte är bevarade idag. Dessutom kunde man då fortfarande se många ålderdomliga drag i stadens struktur – drag som under 1800- och 1900-talen omsorgsfullt har utplånats av stadsplanerarna.

Forskningen tog ett stort steg framåt under 1950-talet. Delvis berodde det på att Nils Sundquist lade ned ett stort arbete på att sammanställa historiska källor med arkeologiska observationer i samband med schaktningar i stadens kvarter och gator. Även Sven Ljung arbetade under denna tid med att rekonstruera den medeltida staden. Något tidigare hade bland andra K W Herdin producerat en grundforskning i detta ämne.

När huvuddelen av det skriftliga källmaterialet så var genomgånget och forskningen om det medeltida Uppsala kanske riskerade att avstanna upptäcktes ett nytt mycket rikt källmaterial. Det var de stora nybyggnationerna i centrala Uppsala under tiden från och med 1960-talet som efter hand kom att förse medeltidsarkeologerna med fynd av alla möjliga sorter och storlekar – från mikroskopiska växtfröer till hela byggnadskomplex. Detta forskningsmaterial växer fortfarande i och med nya utgrävningar och det blir därför möjligt att skaffa ny kunskap om stadens äldsta skede.

1600- och 1700-talens stadshistoriker

Under ungefär en hundraårsperiod från slutet av 1600-talet till slutet av 1700-talet skrevs det och debatterades det ganska mycket angående Uppsalas historia. Debatten som tidvis var het och ibland infekterad gällde till stor del förhållandet mellan den förhistoriska centralorten i Gamla Uppsala och den medeltida orten (Östra) Aros, d v s platsen för det nutida Uppsala. Olof Rudbeck d ä utmärkte sig med sin kreativa hypotes om Sverige och särskilt Uppsalatrakten som den antika kulturens vagga. I vissa frågor fick han

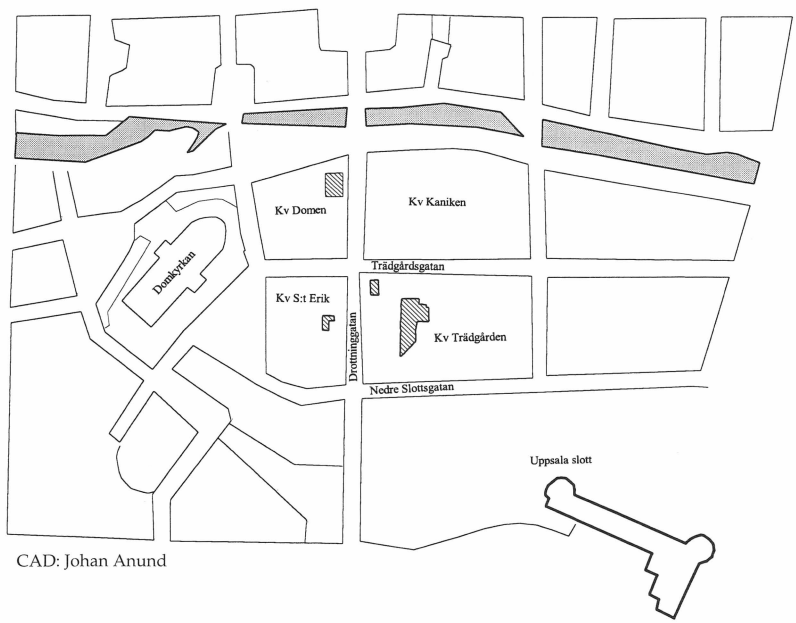

CAD: Johan Anund

Fig 1. Orienteringsplan med namn på platser som omtalas i texten. De skrafferade ytorna markerar lägen för arkeologiska undersökningar.

mothugg av bland andra Johannes Schefferus. När det gäller detaljer i stadsplanen är resonemanget i Rudbecks texter bristfälligt men i Atlasbandet till hans stora *Atlantikaverk* från 1679 finns intressant bildmaterial. En karta, den medeltida stadsplanen (fig 2), är av särskilt intresse i denna artikel eftersom kartan bland annat visar de södra stadsdelarna väster om ån.

Peringskiöld var kanske den av periodens historiker som lade ner mest möda på att skriva en stadshistoria. I *Monumenta Ullerakerensia* från 1719 resonerar han om stadstopografin och försöker utreda var viktigare byggnader, gator och torg låg under medeltiden. Det framgår att Peringskiöld dels hade tillgång till dokument som är förvunna nu, dels kände till uppgifter om äldre platsnamn och liknande, som under hans tid fortfarande var levande tradition men som nu är glömda sedan länge. Detta gör hans skrift viktig. Om området vid kvarteret Trädgården skrev Peringskiöld inte så mycket vilket förmodligen beror på att det inte låg några viktigare kyrkliga eller officiella institutioner där. Inte heller Johan B Busser lämnar några uppgifter om hur området användes under förreformatorisk tid. En hypotes om att ett medeltida kloster skulle ha funnits nära Fyrisån nedanför Slottet där nu kvarteret Munken ligger avfärdas av Busser. För övrigt nämner han att den stora Slottsträdgården anlades under slutet av 1500-talet, i området mellan Svandammen och Domberget, samt att drottning Kristina efter 1649 upplät Slottsträdgårdens mark till bostadsbyggande för stadsbor och andra. Det finns dock belägg för att Rådstugurätten redan 1643 fastslog att Slottsträdgårdsområdet skulle användas för att kompensera markägare som hade drabbats av markförlust vid den stora stadsregleringen som beslutades 1642.

Sammanfattningsvis kan man säga att 1600- och 1700-talets historiker inte har så mycket att säga om området vid kvarteret Trädgården, men att den tidens kartor tydligt visar hur området under tidigt 1600-tal upptogs av en mycket stor Slottsträdgård och hur det efter 1643 långsamt omvandlades till stadsgårdstomter där dock mycket av trädgårdens växtlighet fick leva kvar. Som enda handfasta tecken på områdets funktion före ca 1550 har vi den s k Medeltida stadsplanen i Rudbecks Atlantica.

1950-talets forskning – de historiska källorna granskas

1953 och 1954 utkom de två första delarna i serien *Uppsala stads historia*. Nils Sundquist och Sven Ljung presenterade där förslag till rekonstruktioner av Uppsalas medeltida stadsplan. Ett stort skriftligt material låg bakom förslagen, men även en del arkeologiska observationer ingick i underlaget. Som bas använde dock båda författarna den s k *Regleringsplanen* (fig 3)

GIS: Ulf Bodin

Fig 2. Rudbecks medeltida stadsplan (beskuren) lagd på dagens gatunät. Jämför med fig 3 och lägg märke till likheterna i de västra partierna och olikheterna i de östra delarna. Svarta fält visar arkeologiskt belagda gator samt undersökningsområdet i kv Trädgården.

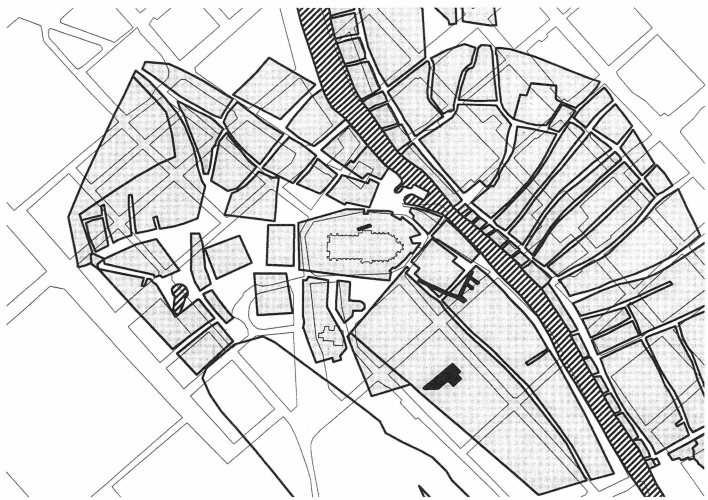

GIS: Ulf Bodin

Fig 3. Regleringsplanen från 1643 (beskuren) lagd på dagens gatunät. Vid en jämförelse med fig 2 ser man att Slottsträdgården har ersatt det mer småskaliga (medeltida?) gatunätet som tycks ha funnits enligt Rudbecks plan.

från 1643. Sundquist som skrev om stadens allra äldsta skede väckte uppmärksamhet genom att starkt framhäva Östra Aros' ställning gentemot den äldre centralorten i Gamla Uppsala.

Stadsdelarna öster om Fyrisån betonas och kallas för handelsstaden. Väster om ån fanns Trefaldighetskyrkan och från och med 1200-talets slut även Domkyrkan, S:t Eriks kapell, Ärkebiskopsgården och Domskolan. Bilden av en tvådelad stad frammanas. Öster om ån bedrevs handel och hantverk, och där bodde vanligt folk. Väster om ån manifesterades kyrkans makt med stora byggnadsverk och där bodde denna makts utövare. För övrigt sägs mycket lite om hur området väster om ån användes. I detta sammanhang spelar en särskild faktor tydligt en mycket stor roll – på Regleringplanen skyms de medeltida strukturerna söder om Domberget av Slottsträdgården. Eftersom det finns få skrifliga medeltida belägg från detta område och inga arkeologiska undersökningar av betydelse då hade utförts där förbegicks området med stor tystnad. Sundquist trodde inte på någon nämnvärd profan bebyggelse alls väster om ån före 1300. Ljung föreslår en gles bebyggelse i Domkyrkans omedelbara närhet under senmedeltiden. Tyvärr framgår det inte helt klart om författarna anser att det inte kan ha funnits stadsbebyggelse längre söderut, eller om de menar att de inte kan bedöma saken pga Regleringsplanens brist i detta hänseende.

Den moderna Uppsala-arkeologins bild av det äldsta Uppsala

Från omkring 1975 till idag har fler än 120 arkeologiska undersökningar utförts i centrala Uppsala. Därmed står ett nytt källmaterial till buds. Undersökningresultaten kan i många fall användas i diskussionerna om den medeltida stadens utseende. Lars Redin har gjort en intressant analys av det arkeologiska material som fanns tillgängligt 1976. Han diskuterar oklarheter i stadsplanen och visar hur arkeologin kompletterar historiska källor och bidrar till nya rön om t ex gatusystemet. Redin uppmärksammar och beklagar den tidigare tystnaden angående eventuell profan medeltida verksamhet söder om Domberget.

Efter ytterligare tio års arkeologi gjordes 1986 ett nytt viktigt försök att utvärdera resultaten, i form av antologin *Uppsala stads historia VII*. Lars Ersgård, Olle Ferm och Jan Helmer Gustafsson skriver i sina bidrag till boken om aspekter på stadsutvecklingen. Bland den nya kunskapen kan till exempel nämnas undersökt 1100-talsbebyggelse och indicier för en stagnation eller t o m tillbakagång i bebyggelseutvecklingen under senmedeltiden. Eftersom det fortfarande fanns få observationer från västra åsidan söder om Domberget, tecknades dock återigen en bild där stadsstrukturerna i detta område var mycket diffusa. Det framgår tydligt redan på rekonstruktionsteckningen på omslaget.

Under 1990-talet har det glädjande nog blivit möjligt att differentiera och utöka bilden av medeltidsstaden. Bland annat har mycket tidig bebyggelse och lämningar av avancerat hantverk undersökts. Undersökningar i Trädgårdsgatan och Drottningsgatan 1989, vid Domkyrkoplan 1992, kvarteret S:t Erik (f d Stadshotellets gård) 1993 och, framför allt, i kvarteret Trädgården 1993–95 har givit delvis överraskande resultat, vilket också är orsaken till denna artikel (fig 1).

Undersökningen vid Domkyrkoplan antydde stadsstrukturer äldre än Domkyrkan och riktade ett visst intresse mot den i historiska och arkeologiska sammanhang misskända Medeltida stadsplanen från Atlantikan, vilket beskrevs i årsboken *Uppland 1994*. Att det gatusystem som finns på planen verkligen kan ha existerat visades vid en liten undersökning i kvarteret S:t Erik, där kullerstensläggningar påträffades. Stenläggningarnas läge sammanfaller med en gata på Alantikans plan (fig 4). För övrigt finns det i f d Stadshotellets källare en bevarad medeltida byggnad som är orienterad utefter samma gatulinje. Vi vet att det i såväl kvarteren S:t Erik och Domen, som i kvarteret Kaniken finns eller har funnits flera tegelkällare av medeltida typ. Övriga arkeologiska observationer i området inkluderar 1100-talsbebyggelse vid nuvarande Drottninggatan i kvarteret Domen, anläggningar från 1300-tal och 1400-tal i kvarteret Kaniken och en senmedeltida smedja i kvarteret Trädgården, nära Drottninggatan. Med dessa erfarenheter var det naturligtvis med stort intresse vi under hösten 1993 påbörjade en större undersökning längre söderut i kvarteret Trädgården. Senare, under vintern 1994/1995, fick vi dessutom tillfälle att gräva ut ett anslutande mindre område.

Om hus och gård i allmänhet

Att bebyggelsen i de medeltida städerna varit grupperad i gårdar och inordnad i tomter har varit känt sedan länge, inte minst som det skriftliga källmaterialet från medeltiden omtalar, och i viss mån även beskriver, framför allt tomter. Exakt hur dessa har sett ut eller varit ordnade är dock inte lika självklart. Mycket av diskussionen har ägt rum på ett ganska teoretiskt och generellt plan och har framför allt handlat om huruvida tomterna har lagts ut efter ett i förväg genomtänkt mönster genom t ex kungamaktens försorg eller om tomtstrukturen är resultatet av spontan, nästan organisk tillväxt av staden. I Norge har diskussionen dock varit betydligt livaktigare än i Sverige och i flera stora städer med medeltida stadskärna har tydliga tomtstrukturer kunnat urskiljas vid arkeologiska undersökningar. Ett av de mer omdiskuterade ämnena har varit tomtgränsen; hur den ser ut, om den alltid syns i det arkeologiska materialet, osv. Som ett led i den diskussionen

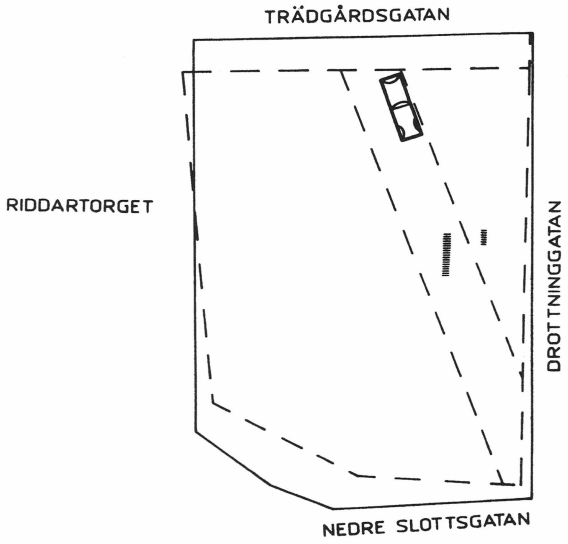

Renritning: Erik Nordberg

Fig 4. Plan över kvarteret S:t Erik med nutida gränser och 1600-talets gränser (streckad linje). Genom kvarteret har en troligen medeltida gata löpt. Den blev antagligen kvar i bruk även efter stadsregleringen 1643 trots att det inte var tänkt så. De skrafferade ytorna visar lägena för två undersökningsschakt 1993. I det större påträffades stenläggningar. Även orienteringen av den källare av medeltida typ som idag ingår i f d Stadshotellet indikerar att den medeltida gatan verkligen har funnits. Denna gata finns med på Rudbecks medeltida stadsplan vilket ökar dess trovärdighet.

har man nyligen ställt upp ett antal tomtgränsindikatorer indelade i tre grupper med fallande dignitet: 1. diken och hägnader; 2. gränser mellan husliv, passage, gränd, kyrkogård, brygga eller kaj; 3. systematiskt förekommande skillnader i lagers sammansättning eller gränders beläggning. Giltigheten i detta kan man säkert diskutera, men rent generellt kan man säga att de gränser vi ser i det arkeologiska materialet mycket väl kan vara helt och hållet praktiskt, funktionellt betingade gränser – som t ex att hålla djuren borta från vissa delar av tomten – medan den juridiska eller kamerala tomtgränsen inte med nödvändighet behöver synas alls. På samma sätt behöver det inte finnas någon samstämmighet mellan å ena sidan en viss tomts skriftligt belagda ägare – samma person kunde äga flera tomter – och å andra sidan samma tomts arkeologiskt dokumenterade aktivitet, efter-

Foto: Johan Anund

Den arkeologiska undersökningen 1993 i kv Trädgården. Bilden är tagen från söder och längst bort i bild löper Trädgårdsgatan. Den fönsterlösa fasaden bortom undersökningsytans bortre vänstra hörn är baksidan av f d Grandbiografen och till höger i bild skymtar en del av Gästrike-Hälsinge nationshus.

som ägaren inte nödvändigtvis bebodde och brukade tomten.

Även om många olika storlekar och former på tomterna finns belagda, både dokumentariskt och arkeologiskt, tycks en allmän tendens vara att tomterna ofta är långsmala med den ena eller båda kortsidorna ut mot en gata, gränd eller vatten, detta för att alla skulle ha tillgång till dessa för medborgarna gemensamma resurser. En viss tendens till mindre tomter i stadens centrala delar och större tomter i de perifera delarna har också kunnat beläggas.

Stadsgården har ofta beskrivits som en komprimerad variant av de samtida lantgårdarna. Även om detta i viss mån kan sägas vara riktigt, framför allt i ett funktionellt perspektiv, finns några invändningar man kan göra. Den första skulle då vara att vi egentligen vet ganska lite om den medeltida lantgårdens utseende. Det vi tror oss veta bygger framför allt på en kombination av kunskap om medeltida byggnader och senare tiders lantgård, därmed dock inte sagt att rekonstruktionen av den medeltida lantgården skulle vara helt fel. En annan invändning är att de arkeologiskt dokumenterade byggnaderna staden i stor utsträckning grupperar sig till gårdar i långa rader snarare än i fyrkantiga gårdar. Den fyrkantiga stadsgården – och möjligen lantgården – representerar kanske ett sent stadium i utvecklingen, senmedeltid och 1500–1600-talets gård snarare än den tidig- och högmedeltida.

Några exempel

Två mycket tidiga exempel på städer med utlagda tomtsystem är Trondheim och Sigtuna. I båda dessa skapades redan under 900-talet ett system med långsmala tomter brevid varandra med kortsidan mot en väg. Tomterna bebyggdes med byggnader i en lång rad med en smal gårdsplan vid sidan av byggnaderna, en s k enkeltomt, eller två rader av byggnader med en smal gårdsplan mellan dessa, en s k dubbeltomt.

I Örebro har ett för svenska förhållanden relativt tydligt tomtmönster kunnat urskiljas genom två angränsande arkeologiska undersökningar i kvarteret Bromsgården och kvarteret Tryckeriet. Tomtmönstret var tomt-ägogräns-tomt-gränd-tomt-ägogräns-tomt, i bebyggelsen som etablerades på 1200-talet.

I Uppsala har få så stora sammanhängande ytor grävts tidigare att ett tydligt upprepat tomtmönster kunnat beläggas. I t ex kvarteret Kransen, kvarteret Svalan och kvarteret Sandbacken har endast enstaka tomtgränser och delar av olika tomter belagts. I kvarteret Bryggaren kunde dock en tomtstruktur skönjas i bebyggelse från sent 1100-tal eller 1200-tal, med fyra tomter i bredd, 7–8 m eller 9 m breda och 30–40 m långa med kortsidan ner mot Fyrisån/Östra Ågatan.

Kvarteret Trädgården under medeltid

Den bebyggelse som framkom vid de arkeologiska undersökningarna 1993–1995 i kvarteret Trädgården och som kan dateras till medeltid grupperar sig relativt tydligt i två mer eller mindre sammanhängande områden, ett i nordöst och ett i sydväst (fig 7 och 9).

Undersökningsområdets äldsta fas representeras av lämningar av dels en brunn och en latrin i den norra delen, dels ett dike i den södra delen. Dessa tycks utgöra spåren av ett första utnyttjande av

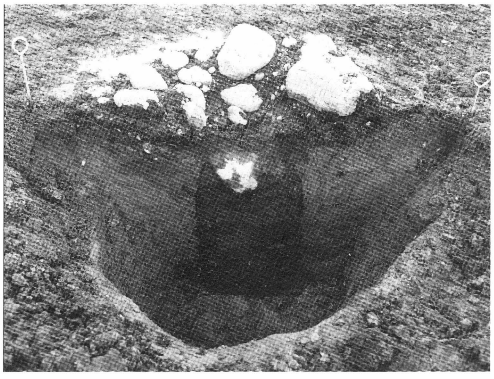

Foto: Johan Anund, Lars Eriksson och Katariina Virkkunen-Nordmark

Fig 6. Tre exempel på medeltida lämningar. Överst t v stenläggningen i hus 2 på tomt B (se fig 7). Överst t h ett koskelett som låg mellan ett äldre och ett yngre lergolv i husläge 8 på tomt E. Djuret hade grävts ned ostyckat förutom att fram- och bakbenen var avhuggna. Fyndet är märkligt eftersom det verkar som att det yngre lergolvet endast representerar en ombyggnad av ett fortfarande fungerande hus. Nedan visas ett snitt genom en nedgrävd tunna under brätte av sten, på tomt E. I anläggningen har man troligen samlat upp regnvatten, antingen för att sedan använda vattnet eller för att dränera tomten.

området, innan några byggnader uppförts. Av dessa äldsta anläggningar har brunnen och latrinen daterats med dendrokronologisk metod, båda till omkring år 1300 (fig 8).

När området så i nästa fas bebyggs sker detta enligt ett mönster av tomter av vilka undersökningsområdet täcker delar av åtminstone sex tomter, A–F. Bebyggelsen består av byggnader i minst tretton huslägen, 1–13, och en del andra konstruktioner. Huslägena har varit bebyggda med en, två eller tre generationer hus av lite olika karaktär, konstruktion och funktion.

Sannolikt var tomterna utlagda redan under den första, äldsta fasen, så att brunnen låg på en vid denna tid inte bebyggd del av tomt A och latrinen på samma sätt på tomt B. Troligen är också diket den sö-

dra begränsningen av tomt C och D och därmed den norra gränsen för tomt E och F. Detta innebär att tomterna lagts ut senast omkring år 1300.

Under fas 2 löpte i undersökningsområdets nordöstra del en ca fem meter bred gränd med sydöst–nordvästlig orientering. Gränden har visserligen åtminstone delvis varit väl underbyggd med en bädd av enris men någon riktig stenläggning kunde inte återfinnas. Beläggningen har istället bestått av grus och småsten. På båda sidor om denna gränd har tomter lagts ut i rät vinkel, inom undersökningsområdet två åt nordöst och två åt sydväst. Tomt A representeras av ett husläge 1 som täcker brunnen från den äldsta fasen. Två eller tre byggnader avlöser varandra, varav den yngsta, som möjligen är den byggnad som står kvar längst innan området överges eller läggs ut till slottsträdgård, har ett tegelgolv. Tomt B har bebyggts med ett hus 2 närmast tomt A och en stenlagd gårdsplan åt öster. Denna stenlagda gårdsplan har täckt latrinen från den äldsta fasen. Huset har sannolikt varit ett boningshus med en spiskonstruktion i det sydöstra hörnet och både stenlagt golv och plankgolv. Tomten har varit minst elva meter bred längs gränden.

På andra sidan gränden finns två tomter, C med husläge 4 och 5, och D med ett husläge 3. Mellan dessa huslägen, mitt emot gränsen mellan tomt A och B, finns en ca tio meter bred grus- och småstens-

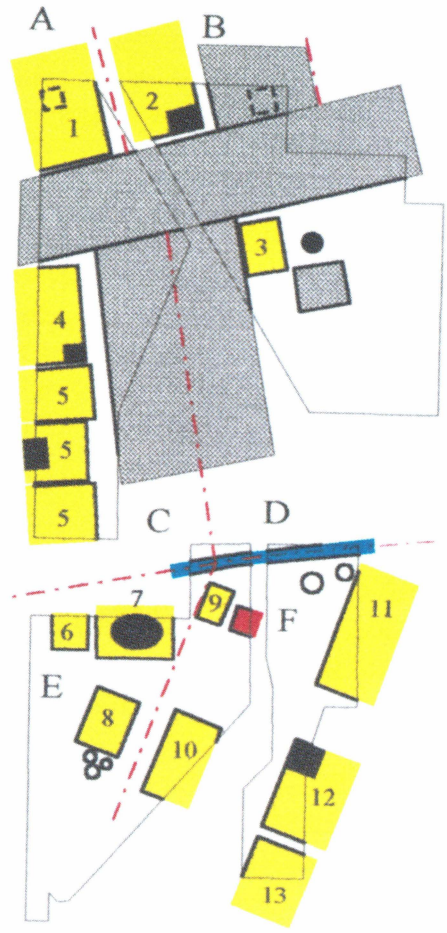

Tolkning och CAD: Ronnie Carlsson

Fig 7. Rekonstruktion av undersökningsområdets utseende under 1300-talet. A–F = rekonstruerade tomter. Röda prickstreckade linjer = rekonstruerade tomtgränser. 1–13 = huslägen. Svarta ytor = härdar eller spisar. Röd yta = träkällare. Grå ytor = stensatt eller grusad gränd eller gårdsplan. Blå yta = dike.

belagd plan som sträcker sig minst femton meter in åt sydväst från gränden. Huruvida detta är en allmänning som hör till gränden eller en gårdsplan, och i så fall om den hör till tomt C eller D eller båda, är fortfarande en öppen fråga – på figurerna 7 och 9 har den dock räknats som en delad gårdsplan. Tomt C har två huslägen. Husläge 4 närmast gränden har en spis i det sydvästra hörnet, ut mot gårdsplanen. Längre in på tomten fanns resterna av en byggnadslänga, husläge 5. Denna kan ha bestått av en byggnad med tre avdelningar eller möjligen tre mindre fristående byggnader. Funktionen tycks ha varit bakstuga, tvättstuga eller något liknande. Till denna tomt kan möjligen även husläge 6 och 7 höra, i så fall längst in i tomten, på gränsen till tomt E. På fig 7 har de dock räknats till tomt E. Den andra delen av gårdsplanen hör till tomt D. På denna tomt har endast få rester dokumenterats. Husläge 3 har upptagits av en liten, enklare byggnad. Om denna kan man dock med säkerhet säga att den haft torvtak och att den förstörts genom brand.

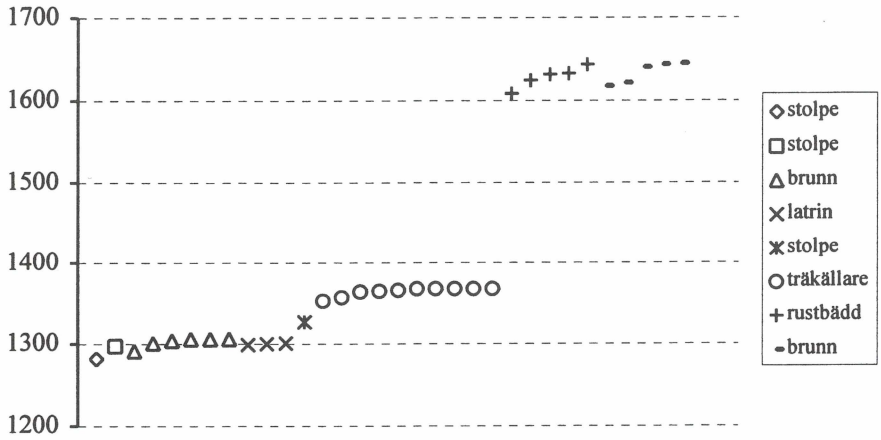

Fig 8. Dateringar av anläggningar från den arkeologiska undersökningen. Lägg märke till hur dateringarna fördelar sig i två grupper. En grupp ligger i 1300-talet och den andra i 1600-talet. Detta återspeglar den utgrävda högmedeltida bebyggelsen respektive den nya bebyggelsen i samband med stadsregleringen 1643. Glappet mellan de två dateringsgrupperna påvisar indirekt men ändå slående Slottsträdgårdens skede (ca 1550–1643) men troligen även en ödeläggelse under senmedeltid. Dessa mycket exakta dateringar bygger på en s k dendrokronologisk analys, vilket innebär att årsringar i träprover jämförs med kända dateringskurvor för årsringar i tall- eller ektimmer.

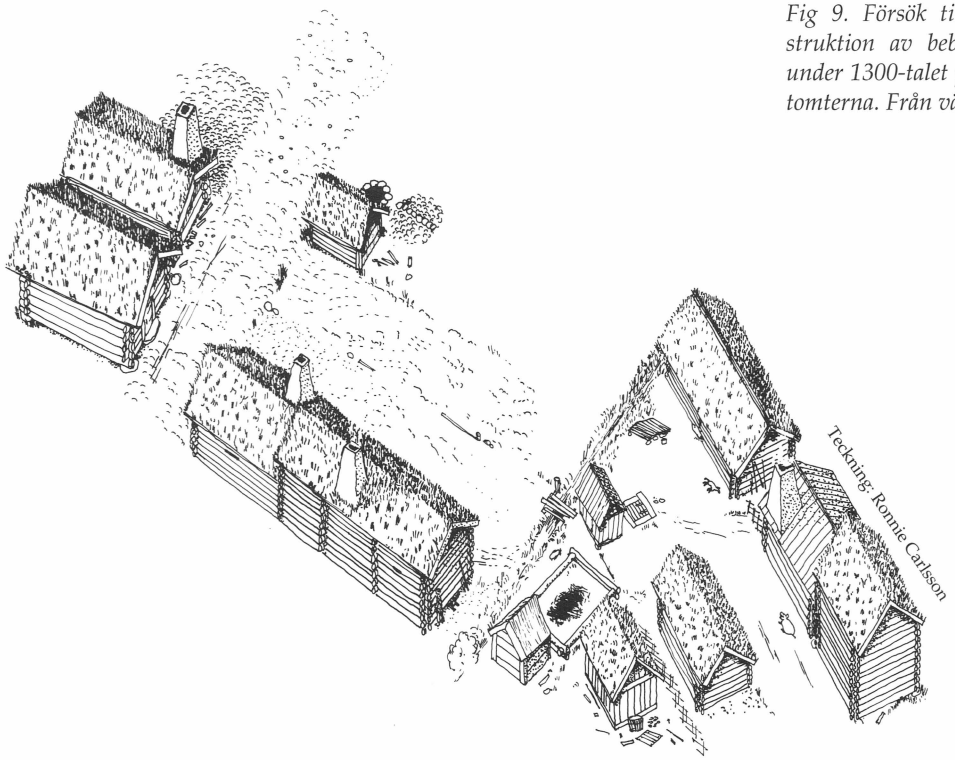

Fig 9. Försök till rekonstruktion av bebyggelsen under 1300-talet på de sex tomterna. Från väster.

Öster om denna byggnad har en rund, stensatt härd funnits och sydväst om denna en liten men vällagd stenläggning. Om gårdsplanen delats mellan tomt C och D, och det äldre diket utgjort den sydvästra begränsningen tycks dessa två tomter ha varit ca 12×22 m.

I undersökningsområdets sydvästra del finns ytterligare två tomter, E och F. Orienteringen på dessa båda tomter avviker från de övriga fyra (A–D), vilket sannolikt beror på att de är riktade vinkelrätt mot en gränd, eller möjligen någon annan gräns, väster om och utanför undersökningsområdet. På tomt E finns ett husläge 8 med minst två generationer lergolv. Omedelbart väster om detta hus fanns resterna av två kar, varav ett uppenbarligen varit fyllt med kalk, och en nedgrävd tunna. Till denna tomt kan även husläge 6 och 7 höra, längst in på tomten, på gränsen till tomt C, även om en del talar för att de kan höra till tomt C. Husläge 6 tycks vara platsen för en enkel, mindre ekono-

Foto: Johan Anund

Fig 10. Gruppbild från undersökningens slutskede. Deltagande arkeologer var, i bakre raden fr v: Christina Kekkonen, Lena Wilander, Katariina Virkkunen-Nordmark, Linda Qvistrom, Ylva Roslund-Forenius, Ronnie Carlsson, Anna Arnegård och Johan Anund; samt i främre raden:Lars Eriksson och Johan Åstrand.

mibyggnad och husläge 7 motsvarar kanske inte ens en byggnad. Möjligen är det bara en ram eller skärm runt en större härdplats. Övriga huslägen (9–13) och konstruktioner har räknats som en tomt F, även om denna tolkning inte är oantastlig. Detta skulle i så fall vara en s k dubbeltomt med husläge 9 och 10 på den norra sidan och husläge 11–13 på den södra sidan om en gårdsplan. På gårdsplanen finns två brunnar, en mindre, äldre, närmast husläge 11, som ersatts av en större, längre ut på mitten av gårdsplanen. Byggnaden i husläge 10 på den norra sidan hade ett trägolv. Byggnaden i husläge 9 har möjligen även omfattat en nergrävd träkällare närmast gårdsplanen. Husläge 11 och 12 har båda hyst två generationer byggnader, men byggnaderna i husläge 11 tycks ha varit ekonomibyggnader med lergolv medan husläge 12 upptagits av ett boningshus med trägolv och en spis i det nordöstra hörnet. Husläge 13 slutligen bör ha hyst en enklare ekonomibyggnad med jordgolv. Träkällaren var av allt att döma den sista konstruktionen som anlades i denna del av undersökningsområdet under medeltiden. Den har daterats med dendrokronologisk metod till år 1369. Virket kommer nämligen från träd som fällts vintern 1368/1369.

Sålunda verkar det som om bebyggelsen i denna del av det medeltida Uppsala har haft en ganska kort livslängd, kanske

inte ens 100 år. Frågan är då vad som funnits i området fram till dess att slottsträdgården anlades här vid mitten av 1500-talet. En tidigare påvisad bebyggelseexpansion i Uppsala under sent 1200-tal följt av en stagnation under 1300-talets slut skulle stämma mycket väl med iakttagelserna från kvarteret Trädgården, men varför saknas spår av den bebyggelseexpansion som påbörjades under 1400-talet? Det är naturligtvis frestande att förklara detta med att anläggningsarbetena för slottsträdgården helt raderat ut spåren från de ca 150 år som saknas, men detta vore kanske allt för lättvindigt, även om det till viss del kan stämma. Möjligen kan förklaringen istället ligga i en ändrad ägostruktur, en struktur som av någon anledning förhindrar uppkomsten av ny bebyggelse efter ödeläggelsen under stagnationen vid 1300-talets slut, och som dessutom senare underlättar utläggandet av en slottsträdgård i området.

Slottsträdgården

Slottsträdgården anlades samtidigt som Gustav Vasa anlade en borg på Kasåsen, ursprunget till Uppsala slott. Eftersom borgen vid denna tid var en försvarsanläggning har man förmodligen inte velat ha skymmande växtlighet runtom och istället anlagt trädgården vid åsens fot. Redan år 1549 omnämns en inhägnad

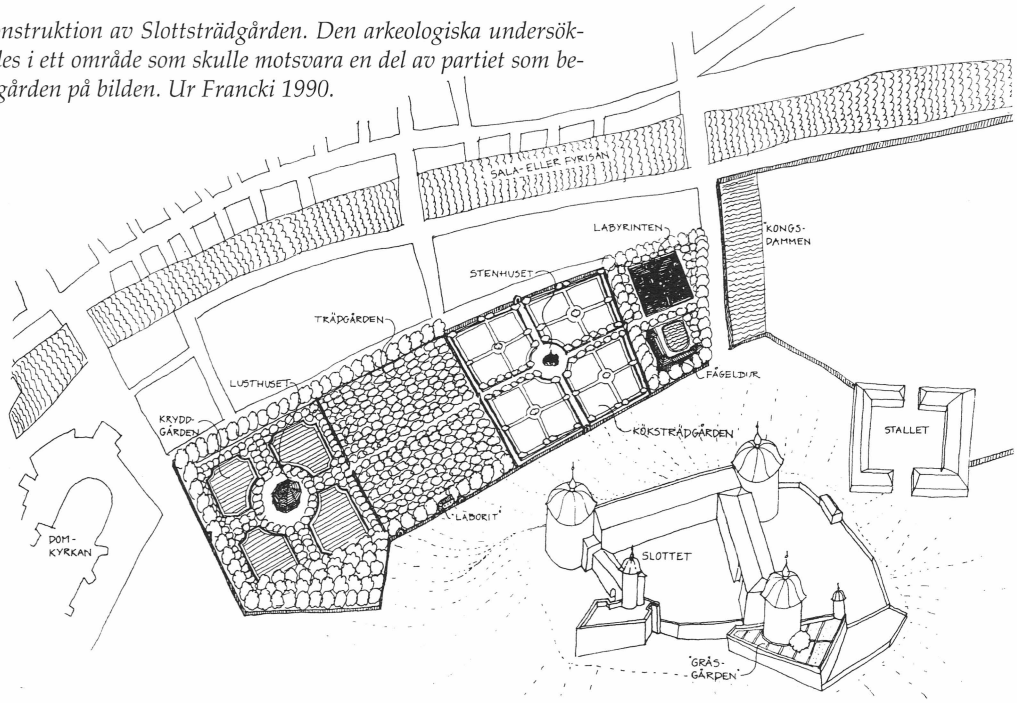

Fig 11. Rekonstruktion av Slottsträdgården. Den arkeologiska undersökningen gjordes i ett område som skulle motsvara en del av partiet som benämns Trädgården på bilden. Ur Francki 1990.

som skulle löpa utmed nuvarande Trädgårdsgatan från Riddartorget ner till Svandammen. På 1550-talet nämns reparationer av ett stenhus i kryddgården. Kanske har området redan tidigare fungerat som trädgård, vilket trädgårdshistorikern Sten Karling påstår.

Trädgården utökades 1554–55 då ytterligare ett staket sattes upp och samtidigt uppfördes ett lusthus i kryddgården och ett laboratorium för parfymer, sylter och mediciner och en vattentunna byggdes till kryddgården. På 1560-talet anlades en s k Trojenborg – en slags labyrint för sällskapslekar, och en volière - en stor fågelbur. Därefter, under Erik XIV:s sista regeringsår sköttes inte trädgården och den föll i vanvård. Vid 1572 års stadsbrand skadades trädgården och återuppbyggandet sattes igång först 1574. Bland annat byggdes en ny Trojenborg och en brunn togs upp, vars läge dock ej är omnämnt. I mars 1632 beskrivs trädgården som en prunkande trädgård, och fem år senare vill Academien göra om en del av den till botanisk trädgård, vilket dock inte genomförs av ekonomiska skäl. Istället beslutar riksrådet år 1638 att kungsträdgården ska flyttas till området sydväst om slottet och därmed förfaller den gamla trädgården.

Rådstugurätten beslutade den 25 maj år 1643 enligt drottning Kristinas vilja att upplåta kungsträdgårdens mark till de borgare som blivit av med mark då den nya stadsplanen genomfördes. Denna nya rutnätsplan ersatte det medeltida gatunätet, vilket gjorde att en del borgare blev av med sina tomter. Kristina Francki har gjort en fri tolkning av de olika trädgårdsanläggningarnas lägen (fig 11). Om denna tolkning är riktig skulle den arkeologiska undersökningen år 1993–1995 utförts inom området benämnt Trädgården.

Vilka spår har Slottsträdgården och efterföljande bebyggelse lämnat i 1993–1995 års utgrävning?

När Slottsträdgården anlades har en stor mängd fyllnadsmassor av bland annat jord och grus påförts över mer eller mindre hela området. Dessa massor syntes som ett ca 0,7 meter tjockt lager som låg som ett lock över nästan hela undersökningsytan. I den sydöstra delen var det något tunnare, ca 0,3 meter. Här i schaktets södra del fanns ett ca 0,4 meter djupt stenfyllt dike i östvästlig riktning. Söder därom var fyllnadsmassorna endast ca 0,15 meter tjocka och mer lerinblandade. Slottsträdgårdens jordlager syntes även i schakt som grävdes i Trädgårdsgatan och Drottninggatan år 1989. I Drottninggatan längs kvarteret Trädgården var lagret ca 1 meter tjockt liksom i Trädgårdsgatan närmast Drottninggatan. Det började tunna ut åt sydost – i linje med det stenfyllda diket i 1993 års grävning – för att försvinna helt i korsningen med Slottsgränd.

Av Slottsträdgårdens anläggningar framkom ingenting. Istället frilades en senare anlagd byggnad (fig 12) som var nedgrävd i och under Slottsträdgårdens utfyllnadsmassor. Endast byggnadens sydöstliga sida stack ut ca en meter i schaktets norra del. Byggnadsresterna bestod av en rustbädd av kraftiga stockar och stora syllstensblock. I byggnadens östra hörn fanns en sidoingång. Under tegelgolvet i ingången fanns en stockledning, som byggts in samtidigt som golvet, vilket visades av att tegelstenarna var anpassade efter ledningen. Den gick diagonalt ut från huset och bestod av en urborrad stock som utanför byggnaden endast var fragmentariskt bevarad.

Stockledningen ledde till en laxknutstimrad brunn ca åtta meter österut. I denna brunn framkom resterna av en träpump, vars övre del var starkt förmultnad (fig 13). Vid framrensandet av pumpen framkom en stor mängd små paddben, både i och utanför pumpen. Förmodligen har vatten pumpats in till den ovan beskrivna byggnaden. Endast en mindre del av byggnaden kunde friläggas, men om det fråga om ett bostadshus kan man förmoda att det har ägts av en högreståndsperson. På rustbädden under byggnaden och från brunnen togs prover för dendrokronologisk datering. Dessa prover visade att timret var från 1600-talets första hälft och att det yngsta trädet hade fällts 1643, alltså just efter det att Slottsträdgården har upphört att fungera vid tiden för stadsregleringen (fig 8).

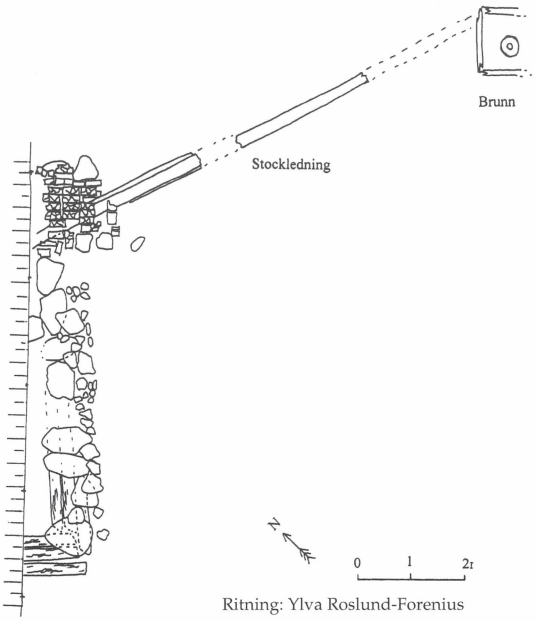

Ritning: Ylva Roslund-Forenius

Fig 12. 1600-talshuset med brunnen, pumpen och stockledningen.

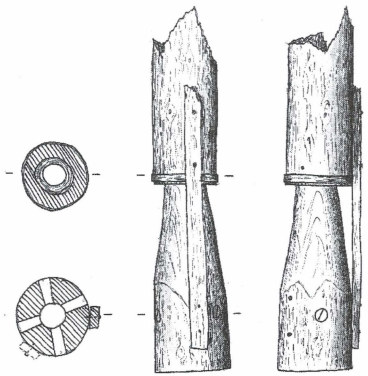

Teckning: Ylva Roslund-Forenius

Fig 13. Pumpen som försåg slottsbefallningsmannen Samuel Steens hushåll med färskvatten. Pumpen kan också beskådas på Upplandsmuseet där den ingår i utställningen om stadsförändringarna under 1600-talet.

På en karta från 1671, den s k *Boomans planta* (fig 14), finns tomtindelningar som stämmer väl överens med kartor i fågelperspektiv, såsom t ex ett stick från 1680 (fig 15) av D Padt Brügge. Här finns en

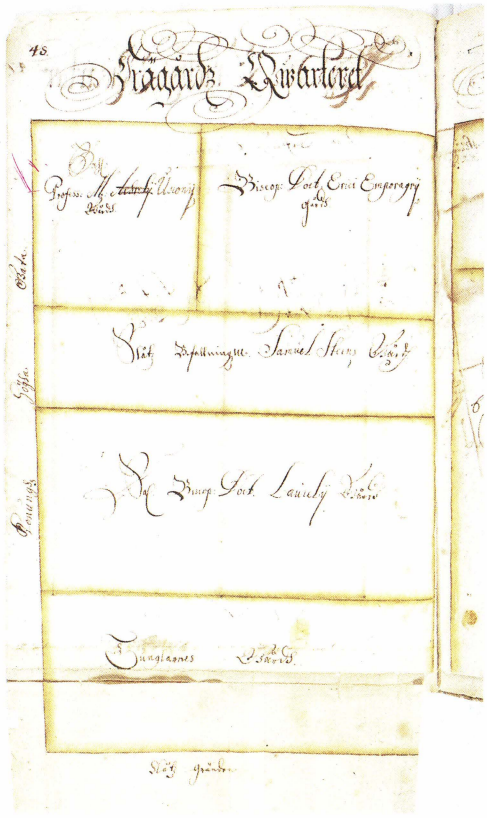

Fig 14. Kvarteret Trädgården ur Boomans planta från 1671. I bildens vänstra (söder om kvarteret) sida står Konungs Gösta Gata, vilket motsvarar dagens Nedre Slottsgatan. Samuel Steens gård är den övre av de långsmala tomterna. Jämför med fig 15.

byggnad som överensstämmer med den framgrävda byggnaden. På Boomans karta finns tomtägarens namn inskrivet, Slåts Befallningsm. Samuel Steen. Övriga tomtägare i kvarteret är biskopar, professorer och liknande.

Under 1850-talet uppfördes byggnader, både bostadshus och uthus, i kvarteret. En rekonstruktion och ritning har utförts av Ola Ehn i boken Uppsalas stadsbild. En av byggnaderna sammanfaller med en stor syllstensgrund som låg mitt på undersökningsområdet. Dessa syllstenar hade också utnyttjats vid uppförandet av gymnastikhuset för Lundellska skolan (Skrapan).

Vad hände under perioden 1400–1550?

Ingen forskare har tidigare riktigt haft möjlighet att göra närmare studier av medeltidens profana bebyggelse söder om Domberget. En av de få som har berört saken är K W Herdin som i *Bygge och bo i äldre tider* från 1932 anmärker att *"Konungsträdgården (...) anlades av k. JOHAN III på mark, som förr innehafts av borgare i staden (...)"*. En viktig faktor i sammanhanget är att de bevarade medeltida dokumenten från Uppsala har få uppgifter om fastigheter söder om Domberget. Detta faktum har bidragit till att Göran Dahlbäck, Olle Ferm och Sigurd Rahmqvist efter en genomgång och publicering av urkunderna 1984 i *Det medeltida Sverige 1:2* i stort

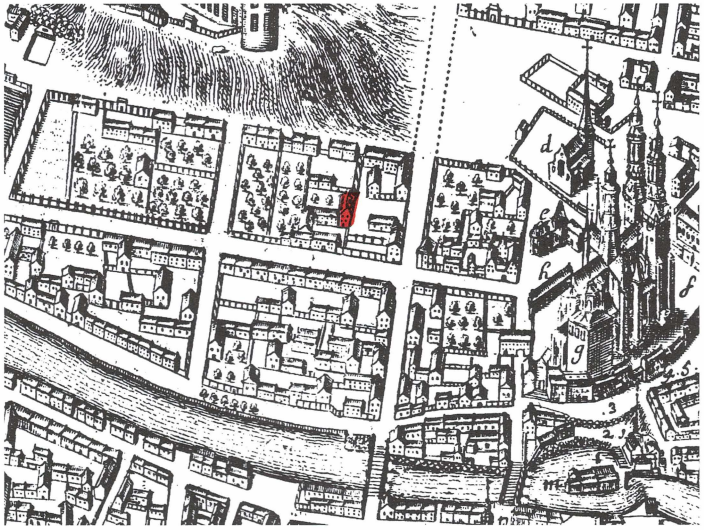

Fig 15. Uppsala omkring 1680. Det 1600-talshus som påträffades vid undersökningen är markerat med röd färg. Observera att kvarteren närmast slottet, överst i bild, fortfarande uppvisade tydliga spår av Slottsträdgården i form av många träd. Del av ett stick av D Padt Brügge.

sett anslöt sig till Sundquists och Ljungs uppfattning om gränsen för den medeltida bebyggelsens utbredning mot söder. På östra sidan av ån begränsades staden av stadsdiken, men för den västra sidan finns dessvärre inga tillförlitliga uppgifter om stadsgränsens läge eller fysiska utformning för tiden före 1600-talet. Frågan är hur det lilla antalet skriftliga belägg ska tolkas i ljuset av den nya arkeologiska kunskapen. Dokumenten som bevarats är till största delen knutna till Uppsalakyrkan vilket gör att de antagligen ger en sned bild av fastighetsförhållandena i staden som helhet.

Det finns trots allt två eller tre platsnamn som nämns i äldre dokument och troligen kan relateras till området kring nuvarande Drottninggatan, vilket Mats Mogren har påpekat. Prostavreten, Kasagården och möjligen även Platsen har legat i detta område. De omnämns alla flera gånger under senmedeltiden, och under 1540-talet ska kronan ha ägt inte mindre än 38 tomter i eller vid Prostavreten. Vi vet alltså inte exakt var dessa platser låg men det faktum att de åtminstone har hört till denna ände av staden, i kombination med undersökningresultaten från kvarteret Trädgården 1993–1995 gör att man bör se området söder om Domberget, mellan åsen och ån, som en tämligen väletablerad stadsdel under medeltiden.

Vad kan dokumenten säga oss om områdets karaktär? När det gäller namnet Prostavreten visar det sig att det är dom-

prosten man syftar på. Domprosten hade alltså en gård i denna stadsdel. När man ser på de skriftliga beläggen samlade framträder en till en början förbryllande bild. Det verkar faktiskt som att texterna till stor del handlar om odlingsmark. År 1341 skrev man *"vid den åker som kallas Prostavreten"* och år 1448 *"så stort rum rätt för domprostens åker"*. Markerna kallas också *vretar* och är indelade i *tomter*, som sägs t ex i dokument från 1344 enligt vilket preposituren vid Domkyrkan hade en vret från vars tomter den uppbar tomtören. Ordet vret betyder i allmänhet litet enstaka inhägnat åkerland (till skillnad från de större sammanhängande gärdena), och kan troligen kopplas till nyodlingar. Den agrara prägeln i beläggen för Prostavreten märks även i en text från 1505 där ett hus sägs ligga *"utmed ån på Domprostens tomt nedan hagan"*. Det verkar alltså röra sig om odlingsmark inne i staden, mark som ändå är uppdelad i tomter. En tänkbar förklaring till detta är att området en gång hade varit bebyggt med privatbostäder på mindre tomter som senare slogs samman och uppodlades. I köpebrev kunde man i så fall använda den gamla ägoindelningen för att ange lägen. Denna förklaring samstämmer mycket väl med våra undersökningresultat.

Men är det då verkligen området vid nuvarande kvarteret Trädgården som avses i de medeltida dokumenten? Ja, det finns formuleringar som tycks styrka detta. Prostavretens läge verkar vara vid berget Kasås fot (1344); *"söder om Domkyrkan"* mellan ån och Kvarnaberg (1442) och *"under åsen synnerst i byn och ovan vägen"* (1448). Särskilt det sistnämnda belägget är viktigt. Det säger oss inte bara att Prostavreten låg mellan åsen och vägen, vilket sannolikt innebär mellan åsen och allmänningsvägen som löpte parallellt med ån, utan även att platsen låg längst i söder inom stadens gränser. Det skulle vara svårt att knyta dessa angivelser till något annat område än just kvarteret Trädgården och dess närmaste omgivningar.

Vi föreslår med stöd av det arkeologiska och skriftliga källmaterialet följande utveckling för det tidiga Uppsalas södra delar. Ganska nära år 1300 läggs tomter av ordinär storlek ut och dessa bebyggs med bostadshus. Som antyds ovan är det möjligt att den undersökta bebyggelsen i kvarteret Trädgården utgör de bakre partierna av stadsgårdar vilket skulle kunna innebära att de främre delarna av tomterna har bebyggts något tidigare, dvs under sent 1200-tal. Det är då naturligt att sätta etableringen i samband med den allmänna expansion som föranleddes av anläggandet av den nya Domkyrkan under denna tid. Ny tomtmark behövdes för en kraftigt ökande befolkning. Hur markägande och markförvärv har gått till är oklart, men flera forskare har betonat att en centralmakt, sannolikt kungamakten, har varit styrande när det gäller etableringen av de äldsta strukturerna på västra sidan av ån. Bebyggelsen blev dock kortli-

vad och redan omkring år 1400 låg marken för fäfot. Förändringen kan kopplas till den allmänna nedgångs- eller tillbakagångsperiod under 1300-talets slut som tidigare har påtalats. De tidigare ägarna drabbades i vissa fall kanske av pestsjukdomar och flyttade i andra fall antingen till mer centralt belägna tomter som blivit tillgängliga p g a de dåliga tiderna, eller till landbygdsfastigheter där smittoriskerna var mindre och försörjningsmöjligheterna större än i staden. De forna bostadstomterna blev i detta skede odlingsmark inom staden. Domkyrkan och domprosten hade då uppenbarligen ett stort ägarintresse i området. När platsen omkring 1545 nämns för första gången i eftermedeltida källor är det dock kungamakten som äger ett mycket stort område, 38 tomter, om vilka det sägs att de tidigare hade tillhört domprosteriet.

Antagligen har marken dragits in till kronan med särskild anledning av planer på en slottsträdgård. Det större sammanhanget i detta skede är en reduktion av kyrkans resurser och inflytande och en kraftig ökning av kronans makt. Slottsträdgården existerade under ungefär 100 år, från ca 1550, och under den tiden fanns vissa äldre strukturer kvar som t ex stenhus och gata i kv S:t Erik. Efter stadsregleringen 1643 fick privatpersoner ur högsta samhällsklassen tillgång till området. Det undersökta huset som ovan tolkas som slottsbefallningsmannen Steens hus vilade på en rustbädd som har daterats till 1643, och fastighetens brunn har daterats till 1644. Uppenbarligen har vissa nybyggnationer startat direkt efter beslutet om reglering. Samtida bilder visar att de stora tomterna i området hade kvar mycket av slottsträdgårdens vegetation. En detalj som antyder tomtägarnas välstånd är ledningen som förde rinnande färskvatten till Samuel Steens hus.

Hur kunde en hel stadsdel falla i glömska?

Hur kunde då kunskapen om denna stadsdel förvinna? Som nämnts ovan har Regleringsplanen säkerligen orsakat stor förvirring i denna fråga. Eftersom planen var avsedd som ett arbetsmaterial – en ritning där man dokumenterade de gränser som fanns 1642 och de nya som skulle dras i samband med regleringen – hade man ingen anledning att anteckna äldre förhållanden på planen. I modern tid har man sedan ofta velat läsa in medeltidens stadsplan i Regleringplanen, trots att det har stått klart att t ex Slottsträdgården var ett yngre påfund och trots att vi känner till att Gustav Vasa lät utföra många förändringar i staden. Det är möjligt att man vid försök att rekonstruera medeltidens Uppsala antingen omedvetet har bortsett från det område som senare blev Slottsträdgården eller tänkt sig att ett område som var möjligt att omvandla till trädgårdsmark vid mitten av 1500-talet inte kunde ha varit bebyggt i större utsträck-

ning i ett tidigare skede. Omkring år 1600 och antagligen även långt senare har man känt till att Slottsträdgårdsområdet en gång delvis hade varit bostadskvarter. Rudbeck och hans samtida kan ha känt till det även om inga skrivna uppgifter tyder på det. När saken föll i glömska är okänt, men tyvärr tycks detta ha skett före Bussers tid.

I detta sammanhang finns det anledning att återknyta till Rudbecks medeltida stadsplan. En del av planen överensstämmer med andra kända kartor och har alltid accepterats som mer eller mindre trovärdig. Den resterande delen, som visar de södra stadsdelarna, kan efter de senaste årens arkeologiska undersökningar ges ett liknande källvärde. Till frågan om varför planen endast utvisar strandbodar eller liknade på östra sidan av ån finns inget fullödigt underbyggt svar. En tänkbar hypotes är att planen är upprättad i ett specifikt syfte, och bör ses som någon form av regleringsunderlag. Det är då frestande att relatera planen till de stora förändringarna som skedde i just detta område efter ärkesätets flyttning till det nuvarande Uppsala. Stora områden måste då ha bytt ägare och upprättande av en grundritning med befintliga eller planerade strukturer skulle ha varit högst motiverat. Om Rudbecks plan är en tryckt version av en sådan grundritning skulle planen vara en bevarad kopia av en stadsdelsplan från sent 1200-tal eller tidigt 1300-tal. Att östra åsidans bebyggelse i stort sett har utelämnats blir logiskt i tolkningen, och att strandtomterna har markerats kan kanske förklaras av att detta parti var ett av de områden östan ån där Domkyrkan tidigt skaffade sig ägor. Flera tomter på östra stranden ägdes av Domkyrkan under 1300-talet enligt historiska belägg. Oavsett om denna hypotes stämmer, vilket skulle vara något av en historisk sensation, har 1990-talets arkeologi visat att det lyckligtvis verkar vara möjligt att återskapa åtminstone delar av den förlorade kunskapen med hjälp av arkeologi.

Referenser

Alström, U 1991. *Hus och gård i Olavs vård. Trondheim ca 990–1300.* Occasional papers i Archaeology 2. Societas Archaeologica Upsaliensis.

Anund, J 1994. Domberget och Uppsalas medeltida stadsplan. Oväntade resultat av en arkeologisk undersökning. *Uppland 1994. Årsbok för medlemmarna i Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund.*

Anund, J, Bergquist, U, Bäck, M & Pettersson, K 1992. A Medieval Cauldron-Foundry – Craftsmanship and Craftsmen in Pantern, Uppsala. *Rescue and Research.* Riksantikvarieämbetet. Arkeologiska undersökningar. Skrifter No 2.

Arnegård, A & Ros, J 1996. *Arkeologisk undersökning i kvarteret Trädgården, Uppsala, 1994–1995.* Riksantikvarieämbetet, UV Uppsala. Manus.

Busser, J B. 1773. *Utkast till beskrifning om Upsala, I.*

Carlsson, R, Elfwendahl, M & Perming, A 1991. *Bryggaren – ett kvarter i centrum. En medeltidsarkeologisk undersökning i Uppsala 1990.* Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer, rapport UV 1991:1.

Carlsson, R & Ljung, J–Å 1994. *Arkeologisk undersökning kvarteret Tryckeriet. Närke, Örebro, kv Tryckeriet 10.* Riksantikvarieämbetet, UV Stockholm, Rapport 1994:69.

Christophersen, A 1988. Oversikt over den bebyggelsehistoriske utviklingen på Folkebibliotekstomta. Christophersen, A, Jondell, E, Marstein, O, Nordeide, S W, Reed, I W: *Utgravning, kronologi, bebyggelseutvikling. Meddelelser nr 13 fra prosjektet Fortiden i Tronheim bygrunn: Folkebibliotekstomta.* Riksantikvaren.

Christophersen, A 1994. Gård og grunn & Mot syntesen. Christophersen, A & Nordeide S W: *Kaupangen ved Nidelva. 1000 års byhistorie belyst gjennom de arkeologiske undersøkelsene på Folkebibliotekstomten i Trondheim 1973–1985.* Riksantikvarens skrifter nr 7.

Dahlbäck G. 1978. Stad och land – en studie av förhållandet mellan medeltidsstäderna Uppsala och Stockholm och deras närmaste omland. *Scandia.* Band 44, Häfte 1.

Dahlbäck, G, Ferm, O & Rahmqvist, S 1984. DMS 1:2, *Det medeltida Sverige, 1 Uppland:, 2 Tiundaland.* Riksantikvarieämbetet.

Ehn, O. 1991. *Uppsala stadsbild.* Uppsala stads historia VIII.

Ersgård, L & Syse, B 1983. 3 meter jord – 800 år. Den arkeologiska undersökningen i kvarteret Domen 1981. *Politiska knuten. Gammal Uppsalamiljö i ny skepnad.*

Ersgård, L 1986. Expansion och förändring i Uppsalas medeltida bebyggelse. *Från Östra Aros till Uppsala.* Uppsala stads historia VII. Riksantikvarieämbetet och Uppsala kommun.

Ferm, O 1986. Från Östra Aros till Uppsala. Uppsala under tidig medeltid. & Ägande och boende i Uppsala under medeltiden. I: *Från Östra Aros till Uppsala.* Uppsala stads historia VII. Riksantikvarieämbetet och Uppsala kommun.

Francki, K 1990. Slottets trädgårdar, *Uppsala slott.* Vasaborgen, Douhan B (red).

Gustafsson, J H 1986. Uppsalas medeltida stadsplan, sedd i ljuset av de senaste 20 årens arkeologiska undersökningar. *Från Östra Aros till Uppsala.* Uppsala stads historia VII. Riksantikvarieämbetet och Uppsala kommun.

Herdin, K W 1932. *Bidrag till Uppsala stads byggnadshistoria I. Bygge och bo i äldre tider.*

Ljung, S 1954. *Uppsala under yngre medeltid och vasatid.* Uppsala stads historia II. Lundh H (red).

Ljung, J–Å 1992. Early town plans in later cartography – the source value of maps from the 17th and 18th centuries. *Rescue and research.* Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska undersökningar, skrifter No 2. Stockholm.

Mogren, M 1996. *En liten smedja i ett hörn av Trädgården.* Rapport Riksantikvarieämbetet UV Uppsala. Manus.

Mogren, M 1983. Stadsarkeologisk undersökning 1979. *Svalan – ett medeltida Uppsalakvarter.* Riksantikvarieämbetet och SHMM, Rapport UV 1983:1. Stockholm.

Peringskiöld, J 1719. *Monumenta Ullerakerensia.*

Redin, L 1976. *Uppsala.* Riksantikvariämbetet och statens historiska museer rapport Medeltidsstaden 3.

Roslund-Forenius, Y 1996. *Kulturlager mellan åsen och ån. Arkeologisk förundersökning. Trädgårdsgatan, Drottninggatan.* Rapport UV Uppsala 1996:21. Riksantikvarieämbetet

Rudbeck d ä, O 1679–. *Atland eller Manheim (Atlantica sive Manheim)* och *Atlas.* (Även utg 1863 och 1937–).

Schia, E 1987. Bygården. *De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo. Bind 3, "Søndre felt", Stratigrafi, bebyggelsesrester og daterande funngrupper.*

Sundquist, N 1953. *Östra Aros. Stadens uppkomst och dess utveckling intill år 1300.* Uppsala stads historia I. Lundh H (red).

Syse, B 1987. Uppsala. *7000 år på 20 år. Arkeologiska undersökningar i Mellansverige.* Riksantikvarieämbetet.

Tesch, S 1990. Stad och stadsplan. *Makt och människor i kungens Sigtuna. Sigtunautgrävningen 1988–90.* Sigtuna museer.

Wienberg, J 1992. *Grund og gård i Tønsberg.* Arkeologiske rapporter fra Tønsberg nr. 9, Nordre Bydel, hefte 3. Riksantikvaren, Utgravningskontoret for Tønsberg.

Johan Anund, Ronnie Carlsson och Ylva Roslund-Forenius är medeltidsarkeologer och antikvarier, respektive första antikvarie, vid Riksantikvarieämbetets kontor i Uppsala.